

מגד ירחים

מנחם אב

עלון חודשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל ■ גיליון מס' 130 ■ מנחם אב תש"ע

על משנת הראי"ה מאת הראי"ה קוק זצ"ל

" האליליות, שפגעה בנו כל ימי התקופה הארוכה שעד חורבן הבית הראשון, היתה תולדה מנטיה חמרית יתרה... שלא היתה שום תרופה למחלה כי אם על ידי שבירת האומה, באופן שלא יהיה לה ימים רבים מה לעשות בענינים חמריים בכללותה, ונשארה פניית האומה כולה, בכל ימי הגולה הארוכה, רק לדברים נשגבים ונאצלים. אמנם הנטיה היתרה היוצאת מהשווי אל הרוחניות גם כן מזיקה הרבה... ומכל מקום בתור רפואה לנטיה חמרית מופלגת משמשת היא בכל אופן... והנה עתה בעת ההתעוררות של התחיה הלאומית היא לנו האות שכבר נתרפאה המחלה הכללית, באופן שכבר ניתנה רשות לאומה להיות לה שיח בענינים חמריים בכללותה. הנטיה הראשונה מההפלגה הרוחנית אל החמרית מוכרחת להיות בהפרזה קצת לצד האחרון, וזהו מקור חוצפא של עיקבא דמשיחא. מכל מקום לא יארך הזמן של הנטיה הקיצונית הזאת, כיון שביסוד האומה מונח שווי המשקל".

אורות ישראל ו, ד

הגלות כמפתח לגאולה

החורבן והגלות, ככל דפוסי ההשגחה האלוהית, אינם עניין חיצוני כי אם עצמי, "שאינו על דרך העונש ונקימה חס וחלילה, רק... שהחטא עצמו הוא עונשו" (נפש החיים א, יב). הפיזור הלאומי של עם ישראל למשך אלפי שנים איננו עונש נקמני כלפי האומה, אלא תוצר ישיר של התנהגותה. כשם שהגוף אינו 'נענש' בקלקול קיבה לאחר אכילה לא מבוקרת - אלא זהו טבע החיים. כך, כאשר הקודש חדל מלהנחות את התרבות הישראלית והתודעה החברתית הפכה לפרטית ונהנתנית, באופן טבעי אבדה היכולת לנהל מסגרת ממלכתית. ללא אידיאל שיתופי - התרסקה החברה, כל אחד מן הפרטים משך לכיוונו, והפלגנות יצרה מחנות המסוכסכים איש עם רעהו. הפיזור החיצוני מבטא רק תשקיף של הריקבון הפנימי: "אריה קטילא קטלת, קמחא טחינא טחנת" (איכה רבה א, מג).

מהי אם כן מטרת הגלות? - פירוק המסגרת הלאומית אפשר לבדוד את פרטי החברה ולהרגיע את המערכת. כאשר ההתלהמות ההדדית והגיבוי הלאומי נפסקו, נוצרה יכולת למתן את מדרון ההתנוונות. אפשר להביא משל לכך מעולם הרפואה: ישנו מצב פתולוגי חמור המכונה 'פרפור חדרים' (Ventricular Fibrillation). במצב זה ישנם גירויים חשמליים מרובים, שמקורם ברקמת לב חולה, היוצרים קצב פעילות אשר איננו מאפשר את פעילות התקינה של הלב, והוא 'קורס' תחת העומס. על מנת להחזיר מצב זה לתיקנו דרושה מכת חשמל חיצונית המכבה ומאתחלת (Reset) את כל פעילות החשמלית של הלב. לאחר כמה שניות של 'שקט תעשייתי' (Asystolia) דהיינו חוסר פעילות חשמלית כללית, מתעורר לחיים קוצב הלב הפיזיולוגי (Synus), והוא שב מעתה להיות השולט על קצב הלב התקין. כך אף בנמשל: הגלות שמשוה כרפואה לתחלואי החברה, מעין 'מכת החשמל' המשביתה את המסגרות הלאומיות אשר שקעו בפעילות יתר חומרנית עד כדי 'פרפור חדרים' - הסתאבות וניוון חברתי. יתרה מזאת, המציאות הגלותית נותנת, מעבר להשבתת ההסתאבות, גם אפשרות לשקם את התודעה הרוחנית שנדחקה הצידה בידי הגיעול החומרני - וזאת על ידי הליכה לקיצוניות הנגדית: ללא חיי לאום, מתנתקות נפשות היחידים מניהול מערכות ציבוריות רחבות - כלכליות, צבאיות ופוליטיות - ונוצרת התכנסות מאונס ב"בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל" (מגילה כט, א). מתוך כך מובן מאלינו כי תהליך תחייתה של האומה איננו תהליך פשוט. אם נמשיך את המשל שהזכרנו לעיל, ניתן להבחין כי לאחר אותן מספר שניות בהן הושבת הלב מפעילותו, כאשר שב קוצב

הלב הפיזיולוגי (Synus) ומתעורר לפעילות - הדבר מאופייני ב'הפרעות קצב' (Arrhythmia) המלוות את קצב הסינוס. כלומר, לזמן מה ישנו 'עודף' גירויים חשמליים הנשלחים אל הלב כתוצאה מפעילות היתר המתרחשת בעת התעוררות המערכות מתדרמתן. בהתאם לכך, במהלך תחייתה של האומה ישנה תופעה מקבילה: כאשר נאלצת החברה הישראלית להעמיד כוחות מפעל יש מאין, ובנוסף לכך אף נראה במבט ראשוני כי הדברים סותרים את המשנה הרוחנית הגלותית, נוצר בהכרח ניכור בין אנשי המעשה - המקצינים לכיוון החומרי בפעילות יתר' כריאקטיבית נגד למעמד החיים הגלותי, לאנשי הרוח - המתבצרים בעמדתם ומנסים לשמר בקנאות את המצב הישן. אולם אין חשש - הטבע דורש את שלו. כשם שבלב הפיזיולוגי חוזרות המערכות לתפקודן התקין לאחר זמן מה, כך הוא הדבר במערכת החיים הלאומית: כיוון שבמהותה של החברה הישראלית מוטבע האיזון - כל מחלות הילדות, הקשיים, המבוכות והסיבוכים במהלך השיבה לארץ הינם זמניים ועתידיים לחלוף ברבות הימים. "לא יארך הזמן של הנטיה הקיצונית הזאת, כיון שביסוד האומה מונח שווי המשקל".

הרב חגי לונדין, ר"מ בישיבת ההסדר חיפה ת"ו

טיולי גשר - עולם כשר פרוש בפניך!

36 מסעות שנות

ארה"ב בקובה
המזרח הרוחק
מזרח ומרכז אירופה
מערב אירופה
סקנדינביה
ספרד ופורטוגל
מערב אירופה
אפריקה
טיולי משפחות

לפרטים והרשמה: 03-5260900
www.geshertours.co.il

BEIT HANAT 1000

השיבה לתורת ארץ ישראל

עזבנו את נשמת התורה. וזאת היא הצעקה הגדולה המקפת בעזה דורות רבים, מימי הנביאים, הסופרים והחכמים, גדולי הדורות הראשונים והאחרונים.

הישועה גנוזה בחזרה של לומדי התורה אל "נשמת התורה".

כשם שלאדם יש נשמה המחיה את גופו הגשמי, והגוף הוא לבוש לנשמה רוחנית אלוקית, כך גם בתורה. הצד המעשי שבתורה – הסיפורים וההלכות, הוא לבוש לנשמה הפנימית של התורה. ישועתם של ישראל דורשת את השיבה אל נשמת התורה ואל פנימיותה.

שאיפה זו היא יסוד חשוב של לימוד תורת ארץ ישראל. ארץ ישראל – ארץ הנבואה, ארץ בה האדמה היא אדמת קודש והאוויר קדוש ומחכים. בארץ ישראל ניתן להבין כיצד ההלכות המעשיות הן לבוש לעולם פנימי ועמוק, וניתן אף לנסות ולהיפגש עם העולם הפנימי המחיה את התורה המעשית. הדרך לתקן את חטא המרגלים היא בהבנת ערכה של ארץ ישראל. חלק חשוב מנושא זה הוא לימוד, בירור והרחבה של תורת ארץ ישראל. כיצד משפיעה השיבה לארץ על לימוד התורה. באגרת צ"ו מתייחס הרב לכך שבתקופת הגאולה יש חשיבות גדולה יותר לביור ענייניה של "תורת ארץ ישראל":

גם הבדל גדול יש בין הזמנים: בימינו עת לחננה הוא. אל ימעט ואל יקטן בעינינו ערך ההתישבות הגדולה, לפי ערך השנים הקודמות, של עם ד' על אדמת הקדש. אות ומופת הוא לנו על צעדי מלאך הברית ההולך וקרב, על כן בלב מלא קדושה ואורה, גדולה ושמחה, צריכים אנו לגשת לעסוק בתורה לשמה על אדמת הקדש. כאשר עם ישראל חוזר לארצו, חוזרת אף התורה למקומה, וזהו הזמן המתאים לגלות את אורה של תורת ארץ ישראל, ובכך לתקן את חטא המרגלים.

הרב יהושע ויצמן

ראש ישיבת ההסדר, מעלות

מצדנו, להביע אף חלק אחד מרבבה מחמדת ארץ חמדה ומהדרת אור תורתה ועלוי אור חכמתה ורוח הקדש המתנוסס בקרבה... זה המין של האור והעדן של הקדושה הנמצא בארץ ישראל לתלמידי חכמים מבקשי ד', איננו נמצא כלל בחוץ לארץ. ואנכי הנני בזה יודע ועד, כפי קטני".

הדרך לתקן את חטא המרגלים הוא על ידי השבת ארץ ישראל למקומה הראוי בחייו של עם ישראל. הדרך לעשות זאת היא גם ובעיקר על ידי חידושה ופיתוחה של "תורת ארץ ישראל".

"אין תורה כתורת ארץ ישראל", אמרו חכמים (בראשית רבה פרשה ט"ז). ארץ ישראל היא ארץ הנבואה, ארץ בה דבר ה' מופיע בצורה גלויה למבקשים אותו. הדבר מתבטא בדברי רבי זירא שאמר (בבא בתרא קנ"ח ע"ב): "אוירא דארץ ישראל מחכים". האויר בארץ ישראל הוא אויר קדוש וטהור, ומי שנושם אותו – יכול להשיג את העומק שבתורה.

במקומות נוספים מבאר הרב, כי בארץ ישראל מופיעה התורה בצורה כללית. בלימוד "תורת ארץ ישראל" יש לשאוף לעמוד על כללי התורה ושורשיה, ולראות כיצד הפרטים המעשיים נובעים מן הכלל העליון המחיה ומוליד אותם.

דבר זה קשור לענין נוסף, העולה גם מן הפתגם בו פתחנו. הרב מצייין: "גילת עם בשביבי אור ישועה". הרבה גנוז במילים ספורות אלו, ונעמוד על נקודה אחת העולה מן הדברים.

מהו "אור ישועה"? "האור", אמרו חכמים, "זה תלמוד ירושלמי" (זו"ח איכה, דף צ"ג), תורת ארץ ישראל. במקום נוסף מבאר הרב מהי ישועה וכיצד מגיעים אליה (אגרות רא"ה ח"ב, אגרת תפ"ג): "...אמנם לעולם לא נוכל להתעלם מהתרופה הכללית הכוללת את הכל, ושעזיבתה היא שגרמה לנו את נפילתנו, והוא הדבר מה שאני בעניי ובמר נפשי רגיל לקרא, לשנות ולשלוש מאות ואלפים פעמים,

ימי בין המצרים, ובמיוחד תשעה באב, הם ימים שבהם אנו שבים ונוכרים בחטא המרגלים, שבעבורו נגזרה עלינו בכיה לדורות בתקופת השנה הזו.

הרב, כדרכו בקודש, מעמיק להביט אל עומקם של הימים הללו, ועומד על הדרך למצוא את התיקון והאור בתוך החושך. כך הוא פתגמו לחודש מנחם אב:

גילת עם בשביבי אור ישועה, תקומם אשר הרסה בכיה של חנם.

הרב רואה באור הגאולה ההולכת ומתנוצצת בימינו, את הדרך לתקן את חטא המרגלים, שמאסו בארץ חמדה.

במקום נוסף מפרט הרב יותר כיצד עלינו לתקן את חטא המרגלים (אגרות רא"ה ח"א, אגרת צ"ו). הרב פונה לאגודה של תלמידי חכמים, שבקשו להקים מקום כינוס לתלמידי חכמים מצויינים בירושלים:

"אבל, יקירי לבבי, אמצא ישר להעיר אתכם... כי אם בימינו אלה הנכם מיסדים כנסי' של תלמידי חכמים בעיר הקודש, שעניי כל ישראל אלי, תראו להשתדל לבקש דוקא גדולות ונשגבות. **דורנו הוא כולו דור שואף... המבוקש, לכל הפחות, צריך שיהי לקדש שם שמים ושם ישראל, בקידוש שם ירושלים בחפץ גדול להראות לכל העולם נצחונה וגדולתה של תורת ארץ ישראל** שלדאבוננו העמוק עומדת היא בשפל, תחת שהיא יכולה ומוכרכת לשבת על גפי מרומי קרת לעיני כל ישראל ונגד כל הגוים אשר ברא ד' בארץ... **הבדל עצום ונשגב בין תורת ארץ ישראל לתורת חוץ לארץ. בארץ ישראל שפע רוח הקדש מתפרץ לחול על כל תלמיד חכם שמבקש ללמוד תורה לשמה, וקל וחומר על קיבוץ של תלמידי חכמים... יסוד הגלות והשפלות הנמשך בעולם בא רק ממה שאין מודיעים את ארץ ישראל, את ערכה וחכמתה, ואין מתקנים את חטא המרגלים שהוציאו דבה על הארץ, בתשובת המשקל: להגיד ולבשר בעולם כלו הודה והדרה, קדושתה וכבודה, והלואי שזנכה אחרי כל ההפלגות כולו,**

בירושלים תנוחמו

הנער ברגש לבבי סוער, ולא אשכח לעולם את הדמעות שפילסו להם שביל על פני הרב, כשהנער קרא 'על הר גבוה עלי לך מבשרת ציון, הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים. הרימי אל תיראי, אמרי להרי יהודה הנה אלוהיכם' (ישעיהו מ, ט).

(ר. ז, מלאכים כבני אדם עמ' 430)

מירושלים בא. אז ראיתיו חולף על יד אחד מה'שטיבלאך' האלה, ונער שחגג את הבר המצווה שלו – קרא בהפטרת היום: 'נחמו נחמו עמי'.

נעמד הרב. ואני עודני ילד, כבר אהבתי מאז חונכתי על ספריו. שועשעתי מדברי חזונו, שבאורותיו הדליק את לבי. ואסתכל למראה פניו. הוא היה רחוק למקום, מילה במילה שינן אחרי

המשורר יעקב רימון כותב: "...עוד מנעורי אהבתי את שבע שבתות הנחמה, ההפטרות הנפלאות בישעיהו. היו אלה ימי עידוד לנפש היהודית ההומה. באחת מאותן השבועות התפללתי בבית-הספר שבחצר תלמוד תורה "שערי תורה" בנוה שלום. לפנים – מרכז הישוב העברי הותיק ביפו. הרב היה אורחו של ישוב זה,

אישים ואירועים

בחי מרן הראי"ה זצ"ל

אמרות

בקיץ תרפ"ד (1924) פירסם המשורר אברהם שלונסקי את שירו "התגלות" ("הפועל הצעיר" תרפ"ד, גל' 9-8) בראש השיר קבע המשורר את הפסוק המקראי: "ועלי זקן מאוד... והנער שמואל משרת... ויקרא ה' אל שמואל ויאמר הנני" (שמואל א, ב-ג)

אברהם שלונסקי מבטא בשיר "התגלות", ערגה לשעת התגלות. בבחירת המלים של הנביא שמואל "הנני"! מראה המשורר כי הקריאה מהווה חוויה נפשית יסודית. הוא מצהיר כי הוא מוכן לשעת ההתגלות הפיזית. עם קריאת השיר נתמלא הרב רגש מיוחד ושלח אליו את המכתב דלהלן:

ב"ה, ט"ז מנחם אב, תרפ"ד ירושלים ת"ז
לכב' המשורר ר"א שלונסקי הי"ו (השם ישמרהו ויחייהו).
נהניתי מיפעת שירך "התגלות" שהופיע בגליון "הפועל הצעיר" האחרון. יש בו משום שפע הלב הבא לעורר לקול ה' הקורא לנו מקרב מעמקי נשמתנו. קול ה' בכוח ובהדר הממלא כל העולמות כולם. יצירות עולמים על גבול התעלומה עומדים, מוכנים להתפרץ מאורות מאופל, מלאי שירה, לקומם חיבת הארץ חמדת עולמים.
המבטא שלך על "אצבע ברק", כבר יש לו סימוכים בדברי הרמב"ם ז"ל: "והרי אנו דומין למי שהבריק לו הברק והוא בליל חזק החושך" (הקדמה למורה נבוכים). בהשראת הנבואה דיבר רבנו, ואותה התגלות מהותית כפי אותה המידה שהשירה מגלה את תכנה.
והנני מברך אותך שתזכה להמריא בשירתך למרומי הקדש של תחייתנו הלאומית, ולדבר שיר לקראת עם חי המתעורר מול השחר הבוקע אורו ועולה על אדמת מטענו, כנפשך היקרה ונפש המברך מהר הקודש מירושלים". (ש. ה, מלאכים בבני אדם עמ' 429)

אברהם יצחק הכהן קוק

ארץ ישראל

לולא היניקה מארץ ישראל לא היה ליהדות בגולה בסיס, כי אם איזה חיזיון מן העבר. אמנם יש קצבה לכוחו של ציור זה, על כן אין ליהדות תקווה אלא לנוטעה

בארץ ישראל (אורות סב)

הצרות שבחוץ לארץ

לפעמים אינם מסוכנות,

אולם הן מחלות של זקנה, של התנוונות: הצרות שבארץ ישראל יש שהן מסוכנות – אך חבלי לידה הן! (דברים שבעל-פה, חיי הראי"ה קצב)

אב תרפ"ז – 1927 לפנינו מכתב, המלמד על המצב הרוחני הדתי בקבוצות כנרת ודגניה – ועל הקמת בית כנסת המשרת את תושבי הסביבה. אולי בעקבות השפעת ביקור מרן הרב ומשלחת תנועת "המזרחי" באותה שנה.

תהלה

יש לנו העונג להודות ל שי"ת שובנו לחוות התקוממת חשבה במכון הרוחני-הדתי. בית-כנסת מסודר לתורה ולתפלה בשבתות ובמועדים, מתקבצים מבני הישובים הסמוכים ה"דגניות" ועוד, המתים קהל מתפללים הנון. גם ברוב ימות החול מתפללים בצבור הודות לחכרי קבוצת דייגים של הפועל המזרחי, החונים אל שפת הים ומשלימים את המנין. בשבת כבימות החול לומר הש"ס שלנו תרה"ח המופלג רי שלום קורן שליט"א בשלחן-ערוך ומרש רבת לפני קהל מקשיבים. אשרינו שובנו לחדש המנהגים המסורתיים היפים, בחינת "חדש ימינו בקדם". ברבה מיוחדת קובע לו הגאון האדיר מרא דארעא דישראל מוהרא"י קוק שליט"א שפ"ו האלצתו השגנו ס"ת לחיבל ביה"ב שלנו. אסירי תודה הננו לחברת "טהרת הישוב" שתודות לפעולתם הטובה זכו כנרת ונקודות עמק הירדן לש"ס יקר הזה. כי הישוב המצער לא היה באפשרותו להעמיס עליו הוצאה של החוקת ש"ס... הש"ס הנוכחי רכש לו הערצה מכל בני הסביבה בלי יוצא מהכלל, ובהשפעתו המוסרית עלה בידו לתקן תקונים חשובים לטובת שמירת הרת, כעת הוא עוסק בסדור מכירת המכסדות שלא יכשלו בכסדות. ויהי רצון שנוכח להשיב לב בנים לאביהם שבשמים.

בכבוד ישראל כהן, משה אברהם מוזון

כנרת תרפ"ז

הציפייה לישועה היא המעמידה

את היהדות הגלותית:

יהדות ארץ ישראל היא הישועה עצמה. (אורות, ט)

בחוץ לארץ העיקר הוא היגיעה,

המלחמה נגד המחשכים השולטים בכל הגלות; בארץ ישראל המעיין הפנימי מאליו הוא מתגבר, ועמל האדם טפל.

(אורות הקודש א. קלד)

ר' ישראל חבס

ליטא, תרכ"ח 1867 - תל אביב, ת"ש 1940

כי הרב נענה בחיוב אך הסביר כי עדיף לדחות את בואו. נימוקו היה כי בגלל הבחירות הקרובות, רצוי לפגוש דווקא את נבחר הציבור החדשים, כדי שתהיה תועלת מירבית לפגישה. מפנייתו של הרב לר' ישראל משתמע כי מאוד הוקירו: "ידידי היקר, ברה"ח מוהר"י חבס שליט"א."

רוב פועלו הציבורי השקיע אמנם בהתפתחותה של תל-אביב אבל גם סייע ביסודה של בני-ברק. שם השתתף בגאולת הקרקעות לבניין המושבה.

לשיא פועלו הציבורי הגיע בעריכת השבועון "היסוד". כעורכו שמר בקפידה על מסורת ישראל, מתוך מגמה לאומית ברורה. העיתון היה "בלתי מפלגתי", העורך

נקט בה בדרך עצמאית בלי להימשך אחרי מוסכמות שלא נראו לו. ר' ישראל חבס הצליח אף למשוך כוחות צעירים ומוכשרים לכתיבה בעתונו, ובין אלו שגילה בעינו החדה היה ר' שבתי דניאל ז"ל שהגיע מחו"ל ולמד ב"מרכז הרב". לימים נודע כעורך עיתון הצופה, (עיתון "המזרחי העולמי"), בה שימש במשך עשרות שנים. מאמרים רבים של הראי"ה ראו אור לראשונה בעיתונו של ר' ישראל חבס.

באותה תקופה נודעו עורכי-עיתונים חשובים בציבור הדתי-לאומי, כמו ר' בנימין, ירדלר-פלדמן (עורך "ההד") ור' ישע"י ברנשטיין (עורך "נתיבה").

ר' ישראל חבס עמד בראש עיתון "היסוד" עד יומו האחרון בין השנים תרצ"ג-ת"ש. עיתונו תפס מקום מכובד בין עורכי העתונות הדתית לאומית. בפטירתו ב-ח' אב ת"ש הותיר אחריו משפחה מבורכת: שלושה בנים וארבע בנות. בהסתלקותו הלך לעולמו אחד מבחירי העסקנים של תל-אביב לאחר שהשאיר חותם מרשים כפרנס הקהילה בדאגתו לעניים ולצרכי הדת.

הרב יוסף ברמסון
המרכז התיעודי - "בית הרב"

הנאום האחרון

ר' ישראל חבס, בא לבקר את מרן הראי"ה וכעסקן המצוי בלב העניינים סיפר לו פרטים על החיים הרוחניים בעיר. וכך סיפר: "חברי 'אגודת תורה' הצליחו לרכוש מגרש גדול ברחוב טרומפלדור, עליו ייבנה בניין בשביל ישיבת תל אביב. הישיבה תקרא על שמו של הרב הראשי רבי שלמה הכהן אהרונסון, בינתיים התלמידים לומדים בבנין הישן ורואים ברכה בלימודיהם. עצם קיומה של הישיבה יש בה משום השפעה טובה על הסביבה כולה". ר' ישראל חבס שח לו גם על פעילותה של אגודת "משמרת השבת" בעיר ועל הצורך לחזקם. בשומעו דברים אלה העיר: "אם תארגנו בתל אביב אסיפה למען חיווק שמירת השבת בעיר אהיה נכון לבוא ולהשמיע בה דבריי". רעד עבר בגופו של חבס. הוא ידע על חומרת מחלתו של הרב והתפלא לשמוע על נכונותו להופיע באסיפה למען השבת בתל אביב. הרב הבחין במבוכתו ואמר: "יאמין ליר' ישראל, חילולי השבת בתל אביב, כואבים לי יותר מאשר יסורי מחלתי, ואם האסיפה תמנע את חילולי השבת, או אפילו רק תצמצם אותם, יביא לי הדבר מזוור יותר מאשר כל הרפואות שמלעיטים אותי הרופאים". שבוע לאחר מכן ירד הרב לתל אביב, לאסיפה למען השבת. כשעה לפני פתיחת האסיפה, נתמלא בית העם בתל אביב מפה אל פה. הידיעה כי ראש הרבנים ינאם באסיפה זו, משכה המונים. מכל קצות העיר זרמו אנשים אל בית העם ואל החצר הסמוכה לו.

לאה ותשוש נראה, כאשר הופיע על הבמה. בהתגלות דמותו לעיני הקהל קמו ההמונים על רגליהם וקידמוהו במחאות כפיים. מבין הקהל נשמעו קריאות "חי הרב! יחי!" ר' ישראל חבס, שישב בשולחן הנשיאות שלף את עטו ורשם כל מילה שיצאה מפי הרב. ליבו כמו אמר לו: "מי יודע אם אין זה, חס חלילה, הנאום האחרון?" ואכן היה זה נאומו האחרון. (שמואל אבידור, "האיש נגד הזרם" עמ' 324)

בין הדמויות הבולטות בהנהגת העיר העברית הראשונה - תל-אביב, בעשור שלפני מלחמת העולם השנייה, היה ר' ישראל חבס.

נולד בליטא, לאביו, ר' שמחה זיסל, ואימו בתיה שהתייחסה לתלמיד הגר"א ר' חיים מוולוז'ין זצ"ל, מייסד הישיבה המפורסמת בוולוז'ין. הוא למד בישיבות הידועות בליטא: איישישוק, סלובודקא ווולוז'ין. במיוחד הושפע מהרב נתן צבי פינקל והרב יצחק בלאזר זצ"ל, ממייסדי תנועת המוסר. אף הוסמך לרבנות. נשא לאישה את נחמה דבורה בת ר' אהרן שליזינגר, שהתייחסה למשפחת הגר"א. פרנסת המשפחה הצעירה הייתה ממסחר בעורות. בנוסף

לזה הקדיש ר' ישראל חבס זמן רב לפעילות למען ארץ ישראל, ואף רכש בה אדמות ובגולה הקים חברה להפצת השפה העברית. עוד בשנתה הראשונה של תנועת "המזרחי", התרס"ב, הצטרף אליה ועמד בקשרים עם המייסד, הרב יצחק יעקב ריינס זצ"ל.

כאשר החליטה משפחת חבס בשנת תרס"ח לעלות ארצה, נסע אל הרב ריינס לקבל את ברכת הדרך. בבואו ארצה התיישב בתל-אביב והוא כבן ארבעים. כאן המשיך לעסוק במסחר בעורות ובנוסף עסק בצרכי ציבור. במיוחד טרח הרבה עבור העניים, והיה פעיל במפעלי סעד לנצרכים. הרבה לפעול לשיפור מוסדות הדת והפיץ את לימוד התורה בארגון הרצאות ובמתן שיעורים, אף עזר לתנועות נוער דתיות בפיתוח פעולות ותרבות. הוא היה בין המוציאים לאור של קובץ תורני "התרבות הישראלית", יחד עם הסופר אז"ר, אלכסנדר זיסקינד רבינוביץ, בשנת תרע"ג. בין המשתתפים בכתיבה בקובץ נמנו הרבנים מרן הראי"ה קוק, רבינו הרצ"ה והרב חרל"פ זצ"ל.

לקראת הופעת הקובץ הייתה דריכות רבה, כי הייתה זאת הזדמנות להשמיע לציבור האינטלקטואלי הרחב את היסודות של האידיאולוגיה כפי שלימד הראי"ה קוק זצ"ל. וכך כותב הרצ"ה: "מצפה ומייחל אני לשעה המוצלחת שנברך בה על המוגמר, על ההדפסה." (בספר צמח צבי, אגרת ס"ו. מאמרו של רבינו נדפס גם בספר לנתיבות ישראל חלק א.) הרב יעקב משה חרל"פ זצ"ל, תלמיד חבר למרן הרב, ולימים ראש ישיבת "מרכז הרב", מגיב אחרי הופעת הקובץ וכותב לרבינו "קראתי בשמחה את מאמרך 'התרבות הישראלית'. (בחוברת 'הד הרים', אגרת יז.) תגובה בלתי צפויה למאמרו של רבנו בקובץ באה מאחד הסופרים הבחירים, יוסף חיים ברנר הי"ד, כאשר הגדיר את הרצ"ה כ"סופר מובהק". זאת למרות שרבינו היה אז רק כבן עשרים ושתיים.

ר' ישראל חבס עסק בעיקר בשטח הציבורי המעשי. והיה כאמור פעיל בחיווק עולם התורה. הוא גם השתתף בהקמת ישיבת "היכל התלמוד" ואף סייע לה בהחזקתה בהמשך דרכה. כנציג הנהלת בית הכנסת הגדול בתל-אביב אירגן שיעורים לצעירים ובשבתות לימד בעצמו תורה ונושאים נוספים, ואף דאג לשיעורי ערב.

הוא נבחר לחבר הנהלת וועד הקהילה בת"א, ובמשך עשרים וחמש שנה מילא תפקיד זה, מהן י"ג שנה כהן כסגן יושב ראש הוועד וממלא מקומו. היה בין שלשת חברי הוועדה לבחירת הרב הראשי הראשון אחרי המלחמה לאחר שמרן הראי"ה עבר לירושלים. כממלא מקומו נבחר הרב שלמה אהרון אהרונסון זצ"ל. בתקופת רבנותו של הרב קוק ביפו-ת"א היה ר' ישראל בין מקורביו.

נותרה אגרת אחת מהראי"ה לר' ישראל חבס משנת תרפ"ה (באגרות ראי"ה, חלק ד). ר' ישראל כאיש ציבור הזמין את הרב לבוא לתל-אביב כדי לפעול למען חיווק קדושת השבת. מתשובת הרב מתברר

עלון חודשי בהוצאת "בית הרב"
רח הרב קוק 9 ת.ד. 6275, ירושלים 91062
טל: 02-6232560, פקס: 02-6242908
betharav@zahav.net.il www.moreshet.co.il/beit-harav
ניתן לקרוא את העלון "מגד ירחים" גם באתר: www.yeshiva.org.il
עיצוב גרפי: ש. יוסטמן

מגד ירחים

